

Vážení pedagogové,
Studijní materiály vám pomohou připravit se na návštěvu výstavy s žáky a studenty. Materiály zahrnují informace o výstavě, slovníček pojmů, doporučenou literaturu a náměty na úkoly, kterých můžete využít přímo při návštěvě výstavy nebo ve výuce ve škole. Budeme rádi za jakékoliv vaše náměty a připomínky, které nám umožní tvořit materiály podle vašich představ.

*Lektorská oddělení ve Veletržním paláci,
Národní galerie v Praze*

Tomáš Hlavina Jan Stoss

1 O výstavě

ÚVODEM

„Výstava Tomáš Hlavina – Jan Stoss, připravená pro prostor respiria v 5. patře, představuje dva rozdílné autory. Prvoplánově hledat styčné plochy jejich tvorby, ať po formální, obsahové či výrazové stránce, je zavádějící. Společné je pro ně místo a čas, počínaje šedesátými léty v datu narození, přelom osmdesátých a devadesátých let na pražské AVU a letošní setkání v respiriu Veletržního paláce.

Jan Stoss je malíř pohybující se výrazově mezi klasičkou a **groteskou**. Tomu odpovídají i jeho náměty. Téměř bez výjimky si je vypůjčuje - ať vážně či nevážně, ale bez znevažování - z vlastenecky zabarvené české a československé historie. V respiriu představuje poměrně rozsáhlý soubor obrazů, jehož váha spočívá především na dosud nevystavené figurální tvorbě z posledních let.

Tomáš Hlavina vytváří precizní, výrazově subtilní a zároveň hravé objekty a instalace. Proměňuje vizuálně zajímavé reálné předměty v konceptuální objekty. Díla, která se skládají vždy z několika nalezených prvků, čímž se liší od **ready-mades**, mají charakter modelu nebo se vzdáleně podobají zvláštním nástrojům. Neodkazují však k ničemu konkrétnímu a nelze pro ně nalézt jednoznačný výklad, autor ponechává



J. Stoss – Antičechie, akryl, olej, plátno, 2003



T. Hlavina – Dveře, dřevo, kov, 2006

interpretaci na divákovi. Jeho propracované objekty, které sám chápe jako **vizuální metafory**, se vyznačují minimem výrazových prostředků, stále větší jednoduchostí a vtipem. V respiriu Hlavina představuje působivý soubor objektů z posledních let.“¹¹

O VYSTAVUJÍCÍCH UMĚLCÍCH A JEJICH DÍLE

TOMÁŠ HLAVINA

„Tvůrce objektů a instalací, multimediální umělec Tomáš Hlavina v současnosti patří mezi ty nemnohé osobnosti, které v oboru výtvarného umění viditelně překračují domácí scénu. Povahou je bytostný individualista, a proto snad, poněkud osamocen, představuje určitou generační výjimku. V jeho díle se setkává to nejlepší z reduktivních poloh modernismů se současností - s mnohoznačností významů jazyka a obrazu s metaforickým kontrastem osobitě obecných sdělení. Je vtipný a hravý, vždy však na vysoké úrovni. Hlavinovo dílo je pregnantně čisté, inteligentní a s čitelnými filozofujícími přesahy.“²

„Jak byste charakterizoval svoji práci?

V poslední době... mi... připadá vhodnější výraz metafory. Jakési vizuální metafory. To mi připadá jako víc odpovídající. Moje věci jsou čím dál abstraktnější - z určitého pohledu - mají méně konkrétních odkazů k nějakým textům nebo vlastně čemukoliv konkrétnímu. Ty souvislosti se dají hůře popsat i pro mne, s čím přesně souvisejí. Vlastně těch věcí a souvislostí se snažím shrnout čím dál víc a snažím se je čím dál víc abstrahovat a vytvořit z toho co možná nejjednodušší výsledek. Co možná nejabstraktnější... ty věci mají určitý přenesený význam. Opravdu se z nich stává jakási vizuální metafora. No, je to pravda, ty věci jsou jakoby konkrétní, ty objekty jsou ale celkově skutečně jednodušší, než byly dřív. Ta forma - původně jsem dělal daleko komplikovanější objekty. Jednoduchost se projevuje i v současných názvech. Většinou mám názvy jen jednoslovné. Není v tom nějaký záměr, že bych si to tak naplánoval. Ale to shrnutí, to už je taková tendence.“³

„Objekty Tomáše Hlaviny (na výstavu jsme zařadily práce z posledních tří let) na první pohled připomínají nástroje nebo zařízení neurčitého určení, které charakterizuje subtilnost a jednoduchost. Jsou vytvořeny modifikací hotových materiálů a nacházených předmětů, neodkazují ovšem k ničemu konkrétnímu. Jejich zvláštní spojení se vymykají všední realitě, nechávají nás na pochybách o svém účelu. Přitažlivá je ona vzdálená fiktivní podobnost s reálným předmětem, která dává prostor pro vytváření metaforických souvislostí. Precizní objekty působí právě nejen svou neobvyklou poetičností, hravostí, čistotou výrazu

podpořenou tvarovou redukcí a úspornou barevností, ale i jistou záhadností své podoby, která otevírá divákovi široké pole pro vlastní asociace a volnost v hledání významů. Jak autor zdůrazňuje, pro jeho díla, která chápe jako „vizuální metafory“, neexistuje jednoznačný výklad.“⁴

JAN STOSS

„Jan Stoss je malíř pohybující se výrazově mezi klasičkou a groteskou. Tomu odpovídají i jeho náměty. Téměř bez výjimky si je vypůjčuje, ať vážně či nevázně, z vlastenecky zabarvené české historie, období národního obrození, a s ním spojené mytologie rukopisů, či období první republiky. Pracuje s vtipem, nadsázkou, karikaturou, deformací, ironií absurditou. Jan Stoss se obrací pomocí těchto prostředků zpátky, ukazuje na dnes opomíjené období a hodnoty. Vystavuje se tak možnosti protichůdných výčitek, z jedné strany, že znevažuje „svaté“, a ze strany druhé, že národnost příliš zdůrazňuje. Je otázkou, jaké jsou pro něj ony tíživé okolnosti, jaká je ona těžkost dnešní takzvané „lehké“ doby, které ho vedou k tomuto výrazu a důrazu na tradiční hodnoty. Jedno je jisté, bez pochyby je má rád.

V respiriu představujeme soubor obrazů, jehož váha spočívá především na dosud až na pár výjimek nevystavené figurální tvorbě z posledních let. Zařadili jsme také krajinomalbu, respektive obrazy s tématy architektury, které sice Stoss dosud nevěnoval v takové míře, ale v jeho poslední tvorbě začínají zaujímat kvalitativně nepřehlédnutelné místo. Výběr byl přizpůsoben místu a Hlavinovým objektům, a tak je zde Stoss zastoupen v odlehčené poloze zlobivého karikaturisty, komiksového ilustrátora či vtipného intelektuála, která i formálně odpovídá současným výtvarným tendencím. Manýra rastrování, která vede k pocitu vyprázdnění, tak vizuálně napomáhá poskytnout prostor Hlavinovým objektům, které díky tomu nejsou „převálcovány“ téměř dvojnásobným počtem zde vystavených obrazů.“⁵

¹ Tisková zpráva Národní galerie v Praze

² Pavel Netopil, Tomáš Hlavina, rozhovor, A&A, červenec/srpen 2006

³ Pavel Netopil, Tomáš Hlavina, rozhovor, A&A, červenec/srpen 2006

⁴ Lenka Pastyříková, úvodní řeč kurátorky k výstavě, 4. 10. 2007

⁵ Lucie Šiklová, úvodní řeč kurátorky k výstavě, 4. 10. 2007

2 Životopisy

TOMÁŠ HLAVINA

1966 / narozen 15. 8. v Děčíně

1986–1992 / studium na Akademii výtvarných umění v Praze, ateliér intermediální tvorby u prof. M. Knížáka

1989–současnost / studijní pobyty a stipendia v Gruzii, USA a Německu.

1993 / první samostatná výstava v Galerii MXM
účast na mnohaskupinových výstavách v České republice i v zahraničí

1999, 2000, 2001 / finalista Ceny Jindřicha Chalupického

Zastoupení ve sbírkách /

Národní galerie v Praze, Moravská galerie v Brně
Museum Moderner Kunst Stiftung Ludwig, Wien
Ludwig Forum für Internationale Kunst, Aachen
Wannieck Gallery, Brno

Žije a pracuje v Praze.

JAN STOSS

1964 / narozen 7. 11. v Praze

1989–1995 / Akademie výtvarných umění v Praze:
ateliér monumentální malby u prof. J. Načeradského
(1990–1991)

ateliér klasických malířských technik u prof. Z. Berana
(1991–1993)

ateliér intermediální tvorby u prof. M. Knížáka
(1993–1995)

1991 / první samostatná výstava
účast na mnoha skupinových výstavách v České republice i v zahraničí

1993 / Cena rektora AVU v Praze, studijní pobyt v Paříži

1995 / odborným asistentem na Akademii výtvarných umění v Praze

Cena J. a M. Jelinek Stiftung, Švýcarsko

2002 / člen S.V.U. Mánes

Zastoupení ve sbírkách /

Národní galerie v Praze
Ludwig Forum für internationale Kunst, Aachen

Žije a pracuje v Praze.



J. Stoss – Písecká brána / část diptychu, akryl, plátno, 2006 – výřez

3 Vzdělávání

OTÁZKY A NÁMĚTY K ROZHOVORU S ŽÁKY A STUDENTY PŘI PROHLÍDCE VÝSTAVY

Napadá vás, proč jsou tato umělecká díla vystavena v jednom prostoru? Vidíte nějaké společné znaky tvorby obou umělců? Jestli ne, nevadí, záměrem kurátorů bylo uspořádat výstavu poněkud nesourodých umělců. (viz. úvod)

Je možné nalézt nějaký vtip či humor u vystavených děl? V případě, že ano, zkuste popsat, kde ho vidíte a jaký je? Jaká poloha vám je bližší a proč? Máte rádi, když umělecká díla mají v sobě nějaký humor?

NÁMĚTY K ČINNOSTEM V GALERII

NÁZEV A NÁZEV

Prohlédněte si objekty T. Hlaviny bez toho, aniž byste se dívali na autorovy názvy děl. Vezměte si papír a tužku a napište si název, který vás při pohledu na dílo napadá. Projděte si pak společně vaše názvy děl a porovnejte je s originály. Jak se změnilo vnímání objektu, když jste se dozvěděli název? Jaký má vztah název k objektu? Slyšeli jste někdy, co je metafora? (viz. slovníček) T. Hlavina své objekty nazývá vizuální metaforou. Co by to mohlo být?



T. Hlavina – Natáčka, plastový kelíček, dřevo, 2005

FIGURA A KRAJINA

Vyberte si jeden figurativní obraz či krajinu od J. Stosse. Najděte ke svému figurativnímu obrazu nebo krajině paralelu (příměr) v expozici ve 4. nebo 3. patře. Popište třemi slovy, co tyto obrazy spojuje a v čem se naopak liší. Můžete se zaměřit na podobný námět, formu znázornění apod. Vytvořte si skupinky a porovnejte své příklady navzájem.

NÁMĚTY K ČINNOSTEM VE ŠKOLE

KDYŽ JE Z TUŽKY POMERANČ...

Motivace

Viděli jste někdy nějaký předmět, u kterého jste neodhadli jeho funkci? Předmět vám jen něco připomínal anebo vy jste měli neomezený prostor k vašim představám?

Popis činnosti

Zkuste si přinést do školy předměty, které byste mohli postrádat (mohly by se případně zničit). Položte je do vymezeného prostoru a napište na papírky k věcem jejich názvy. Představte si, že byste najednou zapomněli, jak se věci jmenují a pojmy, které jste k nim přiřadili, se najednou popletly. Názvy různě přesouvejte a vyměňujte. Po chvíli hru zastavte. Názvy, které u předmětů zůstaly, jsou názvy, které najednou s věcmi nesouhlasí. Například u tužky je název pomeranč. Zkuste věci přetvořit tak, aby na svůj název více reagovaly. Věc můžete jen jinak umístit v prostoru, nebo ji něco přidat, ubrat či rozebrat apod. Inspirujte se jejich účelem a tvarovými možnostmi.



T. Hlavina – Kulatý stůl, dřevo, kov, 2006

Reflexe

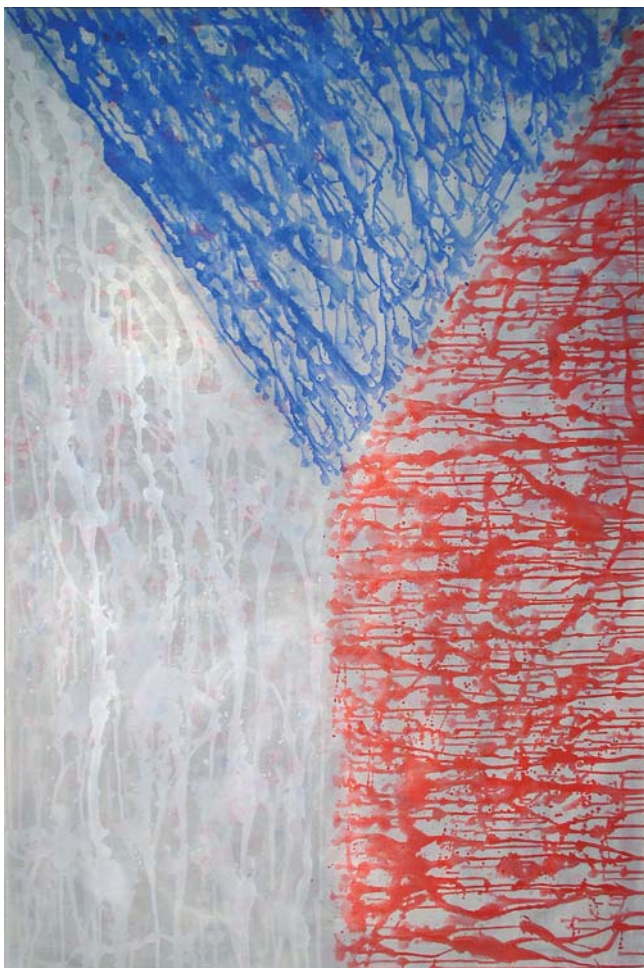
Porovnejte navzájem změněné předměty a jejich názvy. Pojmenujte vaše záměry. Potřebujeme k věcem jejich názvy?

Konfrontujte vaši tvorbu s uměleckými díly Kulatý stůl, Natáčka a Evoluce T. Hlaviny. Jaký vztah mají objekty ke svým názvům?

VLAJKA - TŘI PLOCHY

Motivace

Zkoušeli jste někdy namalovat vlajku ČR? Čím jste ji malovali? Jak vám to šlo? Jakou máte techniku na vybarvování větších ploch? Podívejte se na malbu české vlajky od umělce J. Stosse. Jak jsou jednotlivé barevné plochy vytvořeny?



J. Stoss – Vlajka, akryl, tempera, plátno, 2004

Popis činnosti

Zkuste vytvořit vlajku ČR tak, aby to byla stále naše vlajka - ve stejné barevnosti, ale její barevná pole budou vybarvena (vyplněna) podle vás. Můžete hledat různé techniky, jak pole ozvláštnit, experimentovat s technikou či nástrojem, malovat temperou, akvarelem, pastelem, barvu nanášet štětcem, razítky či netradičními nástroji. Můžete si zvolit společně techniku a nástroj a jen vnímat, jak každý k zaplnění ploch přistupuje jinak.

Reflexe

Jak vám to šlo? Porovnejte navzájem různá provedení. Baví vás natírání nebo činnosti, kde člověk moc nepřemýšlí, ale jen pracuje? Je to stále ještě vlajka ČR?

DOPORUČENÍ UMĚLCI Z EXPOZIC VE VELETRŽNÍM PALÁCI VE VZTAHU K VÝSTAVĚ

J. Stoss: Mánes (2. patro)
T. Hlavina: Stará indická hra, Klenoty (2. patro)
W. Vostel: Ryba s rádiem (1. patro)
J. Valoch: Instalace (2. patro)

STUDIJNÍ LITERATURA A WEBOVÉ ODKAZY

- / A&A, Pavel Netopil: Tomáš Hlavina (rozhovor), červenec/srpen 2006, str. 54–65
- / Nejmladší, katalog výstavy NG, Národní galerie v Praze, 2003
- / www.hlavina.info – webové stránky Tomáše Hlaviny
- / www.jan.stoss.cz – webové stránky Jana Stosse

4 Slovníček

metafora / (z řeckého μεταφέρειν – metaférein, přenos) je jazyková a rétorická konstrukce spočívající v přenášení významu na základě vnější podobnosti. Např. ústí řeky, řeka života, hlava rodiny, zub času atp.

groteska / humoristicky laděný umělecký útvar založený na neobvyklém, nelogickém ději, přeneseně: směšná, odporná záležitost, událost. Česká groteska je poloha tvorby mnohých autorů zhruba od šedesátých let, která je založena na deformaci reality, groteskní situaci lidského jedince ve společnosti, karikatuře a sarkasmu. Vrcholu dosáhla v osmdesátých letech dvacátého století. Obvykle k ní bývají řazeni tito umělci: Jiří Sopko, Michael Rittstein, Jiří Načeradský, Karel Nepraš, Jaroslav Vožniak, Kurt Gebauer a jiní.

ready-made / též **nalezené umění** či **objekt** (ve francouzštině **objet trouvé**)

Tento termín popisuje umění vytvořené z nalezených, ale často modifikovaných objektů, které nejsou za normálních okolností považovány za umění, často pro jejich všední a utilitární funkci. Za první ready-made je považován Duchampův pisoár, který vystavil v roce 1917 pod názvem Fontána. Ready-made odvozuje svůj význam z toho, jaký smysl mu umělec přiřkne. Kontext, ve kterém je umístěn (např. galerie nebo muzeum) je často také vysoce relevantním faktorem. Ready-made byl v době svého vzniku šokující tím, že narušoval akceptované rozlišení mezi tím, co bylo považováno za umění a co ne.

5 Informace

Kurátorky výstavy /

Lenka Pastyříková a Lucie Šiklová

Vzdělávací programy a studijní materiály /

Barbora Škaloudová a Irena Ellis

Místo konání /

Národní galerie v Praze

Veletržní Palác (5. patro, respirium)

Dukelských hrdinů 47, Praha – Holešovice

Termín konání /

5. října – 2. prosince 2007

Vstupné pro školní skupiny a cena programu /

Vstupné pro školní skupiny /

20 Kč / 1 osoba

Pedagogický doprovod (2 osoby) a děti do 6 let zdarma

Cena programu /

15 Kč / 1 osoba / 1 hodina programu

Otevírací hodiny /

denně mimo pondělí od 10:00 do 18:00 hod.

Doprava /

Tramvaje 12, 14, 15, 17 – zastávka Veletržní

Metro C - stanice Vltavská

Informace o doprovodných programech /

Lektorské oddělení

Sbírka moderního a současného umění

tel: 224 301 003

e-mail: vzdelavani@ngprague.cz, www.ngprague.cz

Informace o otevírací době a vstupném /

tel: 224 301 122

Fotografie poskytla /

Národní galerie v Praze



T. Hlavina – Evoluce, lano, dřevo, 2006

Studijní materiály pro pedagogy k výstavám jsou ke stažení na webových stránkách Národní galerie v Praze:
<http://www.ngprague.cz/11/0/4/doprovodne-programy/veletrzni-palac/>